17.43x22.03	1	עמוד 11	הארץ - כותרת	04/03/2026	97096119-2
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

יש גם ציונות לא גזענית :

יש גם ציונות לא גזענית

דמיטרי שומסקי

דבריו של שגריר ארה"ב בישראל, מייק האקבי האוונגליסט, שבריאיון לטאקר קרלסון הכריז על זכותו התיאולוגית־המדינית של עם ישראל על המרחב הטריטוריאלי בין הפרת ליאור, מעוררים חלחלה. החלחלה מהדברים שנועדו לחרחר מלחמת דת, מקבלת ממדים של חרדה קיומית דווקא לנוכח המכה הכבדה — ומי ייתן, אנושה — שהנחיתו זה עתה ישראל וארה"ב על משטר האייתוללות באיראן, שכן מכה זו עלולה להצית את להבות המשיחיזם היהודי (והאוונגליסטי) לגבהים אימתניים.

בה בעת יש להודות, שדבריו של האקבי משקפים נאמנה, ובצורה חדה ומזוקקת משהו, את הרובד הדתי־המשיחי האותנטי — והאובדני להחריד — המקנן בלאומיות הציונית. כל עוד הרובד הזה איננו מנוטרל באמצעים לאומיים־יהודיים פנימיים אלטרנטיביים, הוא מאיים דרך קבע לפרוץ החוצה ולהחריב בתוך זמן קצר מכפי שנדמה את המפעל הציוני עצמו. דווקא משום כך יש בדבריו של האקבי משום הזדמנות רעיונית יוצאת מגדר הרגיל; מוכרחים להתמודד איתם, להתעמת איתם, ולנסח בבירור את המסר הנגדי, מסר ציוני לאומי־חילוני, שאם לא ינטרל את המשיחיזם החורבני הציוני־תיאולוגי, הרי שלכל הפחות ינהל נגדו מלחמת חורמה אידיאולוגית פנים־ציונית ופנים־לאומית, שלא תאפשר לו להוציא את חזונו האפוקליפטי מן הכוח אל הפועל.

היום, לנוכח הניצחון הכמעט מוחלט שנחלה ללא קרב הציונות המשיחיסטית בזירת המאבק על השיח הלאומי היהודי בישראל, צמד המילים "ציונות חילונית" נשמע בלתי אמין עד כדי הזוי. ואולם, לא־מיתו של דבר, הציונות המודרנית על זרמיה הבולטים היתה חילונית במובהק לפחות בהיבט מהותי אחד — ההיבט המדיני. שכן בד בבד עם דבקותה ברעיון זכותם הלאומית ההיסטורית של היהודים להגדרה העצמית בארץ ישראל, הציונות המודרנית סייגה זכות זו על ידי ההכרה בזכותם הלאומית־הקבוצתית הלגיטימית של "ערביי ארץ ישראל" במרחב שבין הים לירדן.

בנקודה זו היתה אפוא הציונות חילונית בעליל, שלא לומר אנטי דתית, הואיל ועצם ההכרה בזכות קיומם הלאומי של ערביי ארץ ישראל — גם אם מדובר היה, כמו אצל ז'בוטינסקי, או אצל בן־גוריון בתקופת המנדט, בזכות לאומית־תרבותית אוטונומית גרידא של מיעוט במדינת הרוב היהודי העתידית — התנגשה חזיתית עם האופי הבלעדי הגזעני של הזכות התיאולוגית המקראית של עם ישראל על "ארצו", בין אם זו תחומה בין היאור לפרת, ובין אם זו תחומה בין הירדן לים.

אחד העם — שבניגוד לדימויו הפציפיסטי המאוחר דגל בבירור ביצירת רוב יהודי בארץ ישראל כמו "המיליטריסט" ז'בוטינסקי — היטיב מכולם לנסח את ההבחנה בין זכותם ההיסטורית של היהודים לבית הלאומי בארץ ישראל, למה שהגדיר זכותם "הריאלית" של הערבים תושבי הארץ לבית לאומי משלהם. ואולם, הרתיעה העמוקה מן הפרדיגמה התיאולוגית, שמשמעותה זכויות בלעדיות ליהודים ומחיקת זכויות הערבים, איפיינה בעבר את רוב דוברי הציונות. כל זאת, חרף חתירה גלויה ליצירת רוב יהודי בארץ על יסוד אותו שיח היסטורי־תיאולוגי, ולמרות השאיפה להקמת מדינה יהודית — יהודית מבחינה דמוגרפית ולאומית־סימבולית, אך רב־קבוצתית דמוקרטית מבחינה חוקתית.

הציונות ששלטת בשטח היא זו הגזענית המשיחיסטית שהאקבי מייצג, אך זו לא הציונות של האבות המייסדים

אולי מי שהפגין בצורה חדה ומאלפת במיוחד את היגיון הדה־תיאולוגיזציה הציונית־החילונית של זכות היהודים על ארץ ישראל, היה מייסד הציונות המדינית תיאודור הרצל. הרצל, ברומן האוטופי־הפוליטי שלו "אלטנוילנד", שבו שיווה לנגד עיניו את הישות הפוליטית היהודית בארץ ישראל העתידית, "הקים" במסגרתה את בית המקדש בירושלים. ואולם, בית מקדש זה — שכמובן לא הקריבו בו קורבנות, ואשר הזכיר בכל בית כנסת רפורמי מצוי בגרמניה — לא הוקם על הר הבית; אדרבה, בכוונת מכוון ציין הרצל שמסגדי ההר עומדים על תילם. בכך הוא שיקף בצורה חתרנית, אך אופיינית לציונות הפוליטית־החילונית, את המהלך הכפול הזה: מצד אחד היצמדות בסיסית ראשונית לעניין הזכות ההיסטורית היהודית, לצורך מתן לגיטימציה להגדרה העצמית היהודית בארץ ישראל, ומהצד האחר נסיגה חדה מתפישת העליונות והבלעדיות המקראיות של הזכות היהודית על הארץ, שבאדמתה טמונים מטעני נפץ תיאולוגיים הרסניים.

ההגות הלאומית הציונית גדושה בתפישות מרוסנות ומכילות של הזכות היהודית בארץ ישראל, שיש בהן כדי לאשרר את הלגיטימיות של זכותם הלאומית הקולקטיבית של ערביי הארץ. מאחר שבשטח הציונות המעשית היחידה הפועלת זה עשרות שנים היא הציונות הגזענית המשיחיסטית שהאקבי הוא מדובריה הנאמנים היום, הרי שאם קיימת בכלל בציבור מודעות כלשהי לנוכחותן של תפישות אלו בשולי הזיכרון ההיסטורי הציוני — מקובל לראות בהן לא יותר מאחיזת עיניים, שנועדה לכסות על שאיפותיה הטרנספריסטיות האמיתיות של הציונות שתמיד היתה, כביכול, משיחיסטית במהותה.

אלא שהלאומיות הציונית־החילונית לגווניה צמחה מתוך רקע לאומי־רעיוני אותנטי, החל מזיקתה הפנימית לעקרונות השוויון וההומניזם, שאפשרו את יציאת היהודים מן הגטו וכניסתם לעולם המודרני, וכלה בהומניזם היהודי היונק מערכי הצדק האוניברסלי של נביאי ישראל. מה חבל, אפוא, שאיש מאלה השואפים לייצג ולהנהיג היום את "מחנה המרכז־שמאל", אינו מעלה על הדעת לנסח אלטרנטיבה אידיאולוגית לאומית־יהודית ברוח זו, שתהיה אמונה על קידוש האדם ולא על קידוש השם.

דבריו של שגריר המשיחיזם האוונגליסטי במדינת יהודה, המביאים את השיח התיאולוגי־המדיני הגזעני היהודי לנקודת הרתיחה הקטלנית, מן הדין שיישמשו כקריאת השכמה לכל מי שמסרבים לראות בציונות נתיב למלחמת דת נצחית. יש לקוות שמי מהם יתעוררו לפעולה, יתייצבו באומץ נגד הגרסה האפוקליפטית והג'נוסידאלית של הציונות השלטת כיום, ויתחילו לדבר ציונית, לאומית ויהודית על הלגיטימיות של הזכויות הלאומיות של שני העמים בארץ הזאת.